UUSI HELSINKI?
DET NYA HELSINGFORS?
CHANGING HELSINKI?

*11 näkökulmaa
kaupungin mahdollisuuksiin*

---

*11 olika perspektiv
på en stads möjligheter*

---

*11 Views
on a City Unfolding*

Toimittaneet
Eeva Berglund & Cindy Kohtala

Kustannusosakeyhtiö Nemo
2015

Graafinen suunnittelu: Matti Berg
Kuvat, ks. s. 361
Tekijäesittelyt, ks. s. 360–361

ISBN 978-952-240-292-9
Printon Trükikoda, Viro 2015

Kustannusosakeyhtiö Nemo
Laivanvarustajankatu 3 B
00140 Helsinki
www.nemokustannus.fi

CINDY KOHTALA

METROPOLI-UNELMIA

DRÖMMAR OM EN STORSTAD

METROPOLITAN DREAMS

Kaupunkisuunnitteluvirasto

1

HAPPIHUONE

Växthuset / Oxygen Room

Cindy Kohtala

CINDY KOHTALA

Happea Töölönlahdelle

// Keskellä Helsingin kiistellyintä urbaania jättömaata eli kerran pieni kasvihuone. Se oli varhainen merkki uudesta kaupunkikulttuurista: aktivistit tekivät omiaan ja kaupunki antoi luvan. Vähitellen pientoimijoiden sietäminen kehittyi osaksi kaupungin uutta brändiä: luovaa, onnellista, kansalaisvetoista metropolia. Silti uuden Töölönlahden rakentamista hallitsee bisnesmaailman mitäänsanomattomuus. //

Cindy Kohtala & Andrew Paterson / Kääntänyt englanninkielisestä alkuperäisestä Kristiina Huhtamäki.

Cindy Kohtala ja Andrew Paterson ovat aktivisteja ja tutkijoita muotoilun ja taiteen kentältä. He olivat aktiivisesti mukana kun Töölönlahden Happihuone kukoisti.

Vuonna 2000 Helsinki nimitettiin Euroopan kulttuuripääkaupungiksi Reykjavikin, Bergenin, Santiago de Compostelan ja kuuden muun kaupungin ohella. Helsinki täytti tuolloin 450 vuotta, ja vuosi 2000 olikin hyvä syy juhlia ja myös rakentaa, luoda, esitellä taitoja, loistaa ja pöyhkeillä. Keskeinen Töölönlahden alue oli siirtymävaiheessa: alikehittynyttä tilaa, jossa oli rautateiden infrastruktuuria ja heinikkoa, Finlandia-talon hylättyä takapihaa. Töölönlahti, jonka kohtalo oli vielä epävarma ja yleissuunnitelma keskeneräinen, oli kaupungin asukkaille täydellinen väliaikainen oleskelualue: olohuone ulkotiloissa, kesäisten eväsretkien kohde ja avoin esiintymislava, jota ympäröivät merkittävät kaupunki- ja kulttuurirakennukset, kuten Eduskuntatalo, Kiasma ja Oopperatalo. Se ei ollut enää pelkkä läpikulkuväylä vaan keidas taiteelle, paikka oleskella ja ihastella.

Töölönlahti
60°10'42.0"N 24°56'16.1"E

Happihuone, 2003.
Happihuone, 2003.
The Oxygen Room, 2003.

Hedelmällistä maaperää

Helsingin juhlavuotta voidaan pitää johdantona 12 vuotta myöhemmin toteutuneelle designpääkaupunkihankkeen hulinalle. Ryhmä ruotsinkielisiä naisia alkoi kokoontua taiteilija Cris af Enehielmin ehdotuksen ympärille: rakennetaan kasvihuone vanhoista ikkunoista ja sen ympärille kasvimaita. Tämä voisi

olla paikka, jossa taitelijat pitävät näyttelyitä, runoilijat lukevat runojaan, tanssijat esiintyvät ja kaikki voivat ihailla kasveja ja kukkia kahvikupposen ääressä.

Ryhmä vapaaehtoisia rakensi taidepuutarhan reunalle tyylikkään ja ihaillun Växthuset-paviljongin ja -pergolan Talvipuutarhan ikkunoista. Tuolloin emme todellakaan tienneet, miten pitkään hanke jatkuisi ja että siitä tulisi sellaisten ihmisten symboli, jotka halusivat tuottaa oman kaupunkiympäristönsä tavanomaisten, yleisesti hyväksyttyjen ja virallisten tilojen passiivisen käytön sijaan.

Tarinamme alkaa eräästä Helsingille tärkeästä vuodesta ja päättyy vuoteen 2012, jolloin Helsinki oli maailman designpääkaupunki. Näihin vuosiin liittyvät hankkeet – sekä kaikki muut niistä haarautuneet ja niitä seuranneet projektit, ryhmät, yhteisöt ja aloitteet – osoittavat huomattavaa sitkeyttä, mutta eivät varmastikaan niiden alkuperäisten tukijoiden tarkoittamalla tavalla.

Seitsemän vuotta Växthusetin rakentamisen jälkeen hankkeen tuottaja Heidi Backman miettii:

> *Aktiivinen ja sekalainen naisryhmä sekä muutama mies työskenteli uutterasti hankkimassa sponsoreita, rakentamassa Kasvihuonetta, istuttamassa ja hoitamassa keittiöpuutarhaa, pitämässä kahviota ja järjestämässä ohjelmaa joka keskiviikkoksi. Halusimme nähdä, mitä tapahtuu kun erilaiset naiset kohtaavat ja tekevät jotain yhdessä. Kaikki halukkaat saivat olla mukana; arkkitehdit, puutarhurit, taiteilijat, muotoilijat, kauppiaat, pedagogit, valtiotieteilijät, kirjallisuuden tutkijat ja monet muut. (...) Taiteiden yönä heijastimme taidevideoita suurelle kankaalle kasvimaalla. Sadonkorjuujuhlassa istuimme turvassa sisällä huuruisessa lasitalossa kun ukkonen jyrisi.*

CINDY KOHTALA

Heidi oli tuonut Cindyn mukaansa ryhmään, mistä sai alkunsa Cindyn kahdeksan vuotta kestänyt suhde kasvihuoneeseen. Toukokuussa hän nikkaroi huonekaluja ja kasvilaatikoita, hoiti puutarhaa ja auttoi pitämään kahvilan ja kasvihuoneen auki koko kesän. Taidepuutarha houkutteli valtavasti kävijöitä, varsinkin aurinkoisina sunnuntaipäivinä. Ihmiset ihailivat japanilaisia veistoksia ja kasvimaita, ja monet myös perehtyivät niihin huolellisesti. Vielä elokuun lopulla naiset kulkivat Växthusetin läpi jutustellen ja selaillen puutarhan opaskirjasta, jonka *Helsingin Sanomat* oli julkaissut kuukausia aiemmin.

Syksyllä dramaattisten elonkorjuujuhlien jälkeen purimme kaiken ja suljimme kasvihuoneen. Yöt viilenivät. Naisten ryhmä, *Kvinnor i Extas* (Ekstaattiset naiset), myi rakennukset Valon Voimat -talvivalofestivaaleja järjestävälle organisaatiolle, jonka installaatio valaisi kasvihuoneen talvella 2000–2001. Ryhmän jäsenet menivät elämässä eteenpäin, palasivat takaisin normaaleihin harrastuksiinsa ja jatkoivat uusiin kulttuurihankkeisiin.

Cindy kuitenkin liittyi toiseen ryhmään, joka oli muodostunut vuonna 1999 kestävää muotoilua edistävien ideoiden ympärille. Sen nimi oli O2 Finland, kansainvälisen O2 Global -designverkoston paikallisosasto. Halusimme järjestää koulutusnäyttelyn, mutta olimme erimielisiä siihen sopivasta tilasta, kunnes joku meistä muisti Växthusetin. Saimme viranomaisilta luvan toimia kasvihuoneella, ostimme rakennukset Valon Voimat -organisaatiolta alkuvuonna 2001 ja avasimme elokuussa Rethink-näyttelyn, joka keskittyi ympäristöystävälliseen muotoiluun ja taide-esineisiin. Näyttelyn avajaiset olivat valtaisa menestys, ja kasvihuone oli niin pullollaan väkeä, että liikkuminen oli miltei mahdotonta. Olimme istuttaneet Växthusetin kasvitarhan uudelleen keskittyen erityisesti hyötykasveihin. Joka viikonloppu Cindy sai kuunnella kävijöiden tarinoita: isovanhempien perimätietoa pellavan käsittelystä ja kuiduista, kesäkurpitsa- ja pinaattireseptejä sekä neuvoja viikatteen käytössä. Taidepuutarha ei ollut yhtä korkeatasoinen kuin edellisvuonna, mutta se veti silti väkijoukkoja puoleensa. Jälleen kesän lopussa kaupungin pimentyessä ja siirtyessä talvitilaan valmistuimme sulkemaan kasvihuoneen lopullisesti. Ja jälleen kerran saimme toimiluvan vuodeksi.

- Växthuset / Happihuone, 2001.
- Växthuset / Syrerummet, 2001.
- *Växthuset / Oxygen Room, 2001.*

Tästä muodostui yllättävä – joskus rasittava mutta aina piristävä – kaava. Hae kaupungilta uutta toimilupaa. Hae apurahoja. Maalaa kasvihuone ja korjaa katto. Istuta kasvimaa uudelleen. Etsi avustajia ja hanki yhteistyökumppaneita. Muistuta ja suostuttele vapaaehtoisia mukaan. Järjestä näyttelyitä, installaatioita ja työpajoja. Soita musiikkia. Näytä elokuvia ja videoita. Jatka vaan riippumatta siitä, mitä tapahtuu. Vuonna 2002 nimesimme kasvihuoneen Happihuoneeksi.

Papu Pirtolan tekstiilitaidetta oli ollut näytteillä kasvihuoneessa vuonna 2002, ja hän ryhtyi näyttelykoordinaattoriksi vuonna 2004. Vuonna 2003 hän rakensi turvebriketeistä savusaunan, josta tuli paikan maamerkki. Saunailtaisin poikkileikkaus koko yhteiskunnasta istui tulen ympärillä: Papun taiteilijapojista kansanlaulajiin, eläinoikeusaktivisteihin, puutarhureihin, eläkkeelle jääneisiin diplomaatteihin ja asunnottomiin miehiin, jotka asuivat teltoissa harvan metsän peittämällä maakaistaleella Töölönlahden rannan tuntumassa. Koska Happihuone sijaitsi lähellä puiston luonnonvaraista osaa, alkukantainen turvesauna rituaaleineen sopi tietysti hyvin ympäristöönsä.

Kyntämistä ja kylvämistä

Andrew'n houkuttelivat kasvihuoneelle kesällä 2005 savusauna ja paikan ympäristöhenkisyys. Kuultuaan Happihuoneen ikkunoihin syksyn mittaan kohdistuneesta ilkivallasta hän järjesti osallistavan työpajan marraskuussa laudoittaakseen ikkunat tähtimuodostelmaan valoinstallaation inspiroimana, osana tuon vuoden Valon Voimat -festivaalia. Koko talven valo hehkui rakennelman sisältä, ohikulkijat ja työmatkalaiset saivat ihailla sädehtiviä tähtiä. Lasitalo kesti seuraavaan kevääseen, ja taas kesällä ohjelmassa oli uusia tapahtumia.

> *Kasvihuoneen ylläpidosta tuli yhtä taistelua, eikä pelkästään rahan vaan myös sen rakenteen vuoksi.*

Kasvihuoneen ylläpidosta tuli yhtä taistelua, eikä pelkästään rahan vaan myös sen rakenteen vuoksi. Se oli suunniteltu vain yhdeksi kesäksi. Silti sauna nousi vapaan, ruohonjuuritason taiteellisen ilmaisun symboliksi kansallisen "korkeakulttuurin" ja hallinnollisten rakennusten keskelle. Happihuoneesta oli tullut keidas keskellä kaupunkia. Heidin sanoin: "Kasvihuone yhdisti puutarhanhoidon, taiteen ja arkipäivän kulttuurin. Kasvihuone oli kierrätystä ja ekologista ajattelua. Naistodellisuutta: käytät sitä mitä käsillä on. Kasvihuone ja keittiöpuutarha – se on jotain käytännöllistä, mutta myös jotain paratiisillista. Se on hengähdyspaikka."

Dirk Schultz oli arkkitehtiopiskelija, joka kävi savusaunalla säännöllisesti sen ensimmäisenä kesänä 2004, ja kirjoitti ilmaisjakelulehti Nöjesguideniin:

> *MIKSI tämä on minulle inhimillisin paikka Helsingissä? Tämä on monimuotoisempi tapa käyttää kaupunkia. Se on lähempänä tapaa, miten ihmiset käyttävät maisemaa ja omaa kotiaan. Tässä paikassa on enemmän funktioita, sekaantuneina toisiinsa. Kaupungeissamme me erotamme erilaiset funktiot, erilaiset tyylit ja erilaiset ihmiset; en pidä siitä.*
>
> *Ihmiset Happihuoneella osoittavat, että on epäkaupallisia tapoja tehdä asioita. Mikään rahatausta ei himmennä heidän ideoitaan. Asiat itse ovat heidän motivaationsa; kasvimaa, galleria, savusauna. Monilla ihmisillä on ne yksityisesti; sauna, kahvipöytä ja puutarha, siinä ei ole mitään erityistä. Tässä paikassa se tarkoittaa näiden asioiden JAKAMISTA TOISTEN IHMISTEN KANSSA. Jokainen, joka*

JAAKKO LUKUMAA

• Töölönlahti, 2014.
• Tölöviken, 2014.
• *Töölö Bay, 2014.*

aidosti haluaa ottaa osaa, voi tehdä niin. Tämä aiheuttaa ongelmia; selvittäkäämme ne yhdessä. Loppu on ikävystyttävää.

Jälkeenpäin pohdimme, miten tietoista tämä oli. Tietysti se *oli* tietoista, tietysti aioimme olla avoimia, antaa kenen tahansa asettaa töitään näytteille tai ehdottaa esitystä. Silti toiminta oli spontaania ja riippui täysin osallistujista ja miten he tulivat kulloinkin toimeen keskenään. Myös rahapula ja avuntarve rajoittivat vapautta. Vastaamme vain itsestämme, Happihuoneesta ja ihmisistä, jotka olivat kanssamme vuorovaikutuksessa ja antoivat panoksensa paikan ilmapiiriin.

Pöytäkirjassamme vuodelta 2002 on kuvaus keskustelustamme. Keskustelemme vuoden 2003 suunnitelmista. Veistokset poistettaisiin, joten kasvihuone olisi ainoa, mitä jäisi jäljelle aiemmin niin upeasta Taidepuutarhasta. Me voisimme ehkä jäädä, sillä kaupungin suunnitelmat eivät olleet vielä täysin selvät. Aivoriihemme tuotoksia: "Voisiko Happihuoneen tontti olla paikka, joka aktivoisi kaupunkilaiset 'omaehtoiseen tekemisen kulttuuriin'?" Papu huomasi näyttelyssään esimerkiksi, että kävijät innostuivat itse lausumaan runoja, osallistumaan performanssitaiteeseen jne. vain muiden iloksi ja nautinnoksi. Hänen työstään tuli enemmänkin kuin hänen oma taiteellinen ilmaisunsa, se oli kutsu osallistua ja antaa oma panos. Savusauna täydensi kutsun, tuo tulen ja maan kehä, joka oli samaan aikaan installaatio, kansantaidetta, käsityötä, rituaali ja kokoontumispaikka.

Miten tällaiset sekatilat käsitetään? Myös vastarakennettu *Växthuset* sai aikaan ihmetystä, sillä kävijät pohtivat, oliko kasvihuone ainoastaan kahvila, näyttelytila, suuri taideteos vai kasvinäyttely. Ironista lasirakennuksen kannalta, mutta tontin ja rakenteen, ihmisten ja paikan, aktiviteettien ja ilmapiirin yhdistelmä teki kaikesta hieman vaikeaselkoista – varsinkin teattereihin, museoihin ja kasvitieteellisiin puutarhoihin tottuneille. Lopulta juuri tämä yhdistelmä, "maahenki", muovasi tätä taikuutta tehden siitä ikimuistoisen.

Sadonkorjuu

Meitä oli melko suuri ryhmä vuonna 2001 pystyttämässä Rethink-näyttelyä, pääasiassa joukko graafisia ja tuotesuunnittelijoita, mutta myös käsityöläisiä ja taiteilijoita. Jokainen, joka luulee taiteen ja muotoilun olevan peräisin samasta syvästä lähteestä, voi yllättyä siitä, miten kiihkeästi keskustelimme näyttelyn päämäärää koskevista käsityksistämme. Emme edes pystyneet sopimaan tekstistä, jolla näyttelyvieraat toivotettaisiin tervetulleiksi – taiteilijat halusivat muotoiluaiheisen tekstin kuvaavan vain O2 Finland -organisaatiota, ei itse näyttelyä. Muotoilijat halusivat korostaa Suomessa tuolloin vielä melko tuntemattoman kestävän suunnittelun merkitystä himmentämättä taiteen ja käsityön kautta parhaiten esitettyjen viestin merkitystä. Joissakin keskusteluissa lainattiin Paul Hawkenia, joka on kirjoittanut monimuotoisuuden tarpeesta niin luonnon ekosysteemeissä kuin talousjärjestelmissäkin: häiriintyneeseen ekosysteemiin nopeasti levittyvien tulokaslajien aiheuttamasta tuhosta – auringonvalon varastamisesta, hapentuottokyvyn monopolisoinnista. Olimme toki yhtä mieltä viestimme kiireellisyydestä, ja siksi Bertolt Brechtin runo tuntui sopivimmalta:

He sahasivat oksaa, jolla istuivat
ja huusivat toisilleen kokemuksistaan
muistellen sitä,
kuinka he voisivat sahata nopeammin.
Ryskyen ja suurella melulla
he putosivat syvyyteen
ja ne, jotka katsoivat toisilta oksilta
pudistivat vain päitään
ja sahasivat edelleen.

Jotkin johdonmukaiset viestit pääsivät kuitenkin perille. Loppuvuonna 2007 Yhdyskuntasuunnittelun seura antoi O2 Finlandille tunnustuksen sen työstä:

Seitsemän vuoden ajan Happihuoneen ja O2 Finland -yhdistyksen aktiivit tekivät arvokasta vapaaehtoistyötä omaehtoisen ja maanläheisen kaupunkikulttuurin sekä ympäristövalistustoiminnan saroilla.

Yhdyskuntasuunnittelun seura haluaa tunnustuksellaan korostaa kestävän kehityksen mukaista eheyttävän yhdyskuntasuunnittelun merkitystä. Tilapäiset rakenteet ja ilmiöt muokkaavat kaupunkikuvaa luovalla ja ennakkoluulottomalla tavalla. Happihuone osoitti, että herkkä rakennelma ja toiminto voi olla kestävä ja pysyvästi elävöittää kaupunkilaisten jokapäiväistä elämää. Happihuoneen suunnittelussa kierrätysmateriaalien käyttö oli keskeistä ja suunnittelulla onnistuttiin luomaan ihmisläheinen ja ajatuksia herättävä tila. Kierrätysmateriaalien käyttö kauniilla tavalla keskeisellä paikalla kaupunkia oli rohkea viittaus valtavirrasta poikkeavaan, pohtivaan rakentamistapaan.

Tähtimuodostelmien viehkeydestä ja antamasta toivosta huolimatta asiat kääntyivät huonompaan suuntaan vuoden 2005 jälkeen: Töölönlahden kasvitarhat alkoivat tyhjentyä ja Happihuone autioitua. Varkaat murtautuivat säännöllisin välein varastoomme vieden mukanaan työkaluja ja kahvikoneita. Raaputimme pois graffitit ja korjasimme hajonneet ikkunat, kunnes meiltä loppuivat rahat. Lopulta kaikki vain loppui. Vuonna 2005 kaupunki antoi meille luvan vain vuoden 2007 loppuun saakka ilman jatkomahdollisuutta. Syksyllä taivaan harmaantuessa purimme Happihuoneen talkoovoimin, lauta kerrallaan, naula kerrallaan. Levitimme verkostoillemme tietoa, että rakennusaineet olivat haettavissa, Purkupäivät/Sadonkorjuujuhlat-lehtisen kautta – nimi viittaa purkamiseen ja päättymiseen mutta myös yhteisen sadon korjaamiseen. Seuraavien päivien ja viikkojen aikana ihmiset tulivat avuksi kierrättämään kaikkea, mitä meillä oli, vieden pois hyödyllisiä tavaroita vajasta, katon muovipäällysteen, puutavaran ja vanerimaalaukset, jotka olivat peittäneet tyhjiä ikkunanpuitteita.

Päättäjäistemme nimi oli 'Happi loppuu!' Jotkut meistä olivat helpottuneita – enää ei tarvinnut poimia maasta likaisia neuloja ja hajonnutta lasia. Jotkut meistä halusivat jatkaa taistelua, ja vetosimme jopa kaupungin ympäristöaktivisteihin saadaksemme apua. Mutta vielä nytkin on vaikea ilmaista, mitä oikeastaan halusimme säilyttää. Kasvihuoneen? Sitä ympäröivän tontin? Saunan? Koskemattoman, luonnonvaraisen rantaviivan? Näyttelytilan, jossa kuka tahansa sai esitellä töitään, sisällä tai ulkona? Varmasti kaikki näistä – tai niiden kaikkien henki – mutta miten pystyisimme selittämään päättäjille, mitä halusimme tai miksi se oli tärkeää?

Jälkikorjuu

Kuten Ekstaattiset naiset ennen meitä, mekin palasimme takaisin työpaikoillemme, harrastustemme ja uusien hankkeiden pariin. Vuonna

Miten ihmeessä Töölönlahden aikaisemmat identiteetit ovat muuntuneet sellaiseksi mitäänsanomattomaksi, merkityksettömäksi alueeksi?

2012 Happihuoneen henki syttyi uudelleen pohjoisempana, Pasilan ratakiskoille, kun ympäristöalan kansalaisjärjestön Dodon sissipuutarhurit ehdottivat Kääntöpöydäksi nimetyn kasvihuonepaviljongin ja kahvilan perustamista ja varmistivat sille rahoituksen Kansainväliseltä designsäätiöltä. Happihuoneen tapaan sekin sijaitsi rautatien lähellä, sielläkin oli kasveja, kasviksia ja yrttejä, sisällä ja ulkona. Myös se yhdistää taiteen, muotoilun ja kaupunkiviljelyn ympäristötietoisen elämäntavan ihanteisiin. Sen estetiikka, sen tuoksut, sen ilma ovat kuin Töölönlahden kasvihuoneesta, ja me hymyilemme nostalgisesti. Syyskuussa 2012 Dodon jäsenet sekä Andrew ja Cindy järjestivät Happihuoneen muistotilaisuuden Kääntöpöydällä – viisi vuotta sen jälkeen, kun olimme kyyneleisin tunnelmin purkaneet Happihuoneen luurangon.

Äänessä on jälleen Heidi: ”Kasvihuoneen ohi kulkevissa junissa on tiettyä symboliikkaa. Me kaikki olemme matkalla johonkin uuteen. Me kasvamme, ja elämä jatkuu. Se on surumielistä ja antaa samalla toivoa.”

Aikaisemmin Helsinkiin saapuessaan junat kulkivat Linnunlaulun kallioiden muodostaman ”kanjonin” läpi, sen hieman rapistuneiden mutta tyylikkäiden puuhuviloiden ohi. Kanjonin jälkeen avautui laaja näkymä itse lahdelle, Alvar Aallon suunnittelemaan Finlandia-taloon, ruohoa kasvaville rinteille, unikkopenkkeihin, veistoksiin ja pieneen kasvihuoneeseen ennen kuin juna saapui rautatieasemalle. Kanjoni jatkuu nykyään nimettömien rakennusten yksipuolisena lasi- ja graniittimuurina, kaikki talot suittuina ja rivissä kuin kunnon sotilasjoukko. Poimimassamme Facebook-kommentissa niitä kuvailtiin ”pikkukaupungin ulkopuolella sijaitseviksi lentokenttäterminaaleiksi”.

Junasta noustessamme ihmettelemme, miten ihmeessä Töölönlahden aikaisemmat identiteetit ovat muuntuneet sellaiseksi mitäänsanomattomaksi, merkityksettömäksi alueeksi, jossa ei ole paikan tai tarkoituksen tajua: miten vuosista, jolloin se oli lähes jättömaata kaupungin leikkikentäksi sirkuksille ja lukuisille Taiteiden öille, Taidepuutarha 2000 – tontti, jolla ruohonjuuritason kulttuuri eli sopusoinnussa vakiintuneiden korkeakulttuurin kehtojen kanssa... Ikään kuin tuli olisi nielaissut ja polttanut aikaisemmin niin rikkaan, monimuotoisen maiseman ja jättänyt jälkeensä yksitoikkoisia arkkitehtuurin rikkaruohoja.

Tämä yllättää sitäkin enemmän siksi, että Helsinki tasapainottelee asemassaan haluttavana kansainvälisenä matkailukaupunkina ja sijoituskohteena, jossa muotoilu on osa arkipäivää ja (ilmeisesti) luovuus kurkkii joka kulman takaa. Happihuoneen henki on ehkä häivytetty kauemmas, mutta toivomme, että sen siemenet ovat levinneet laajalle: rohkea toive, että kaupungin rakennukset ja kulttuurituotanto eivät olisi pelkästään muotoilijoita, arkkitehtejä ja taiteilijoita varten. ✖

CINDY KOHTALA

• Makasiinit paloivat 5.5.2006.
• Magasinen brann ner 5.5.2006.
• *Fire engulfs the Makasiinit warehouses 5.5.2006.*

JAAKKO LUKUMAA

HAPPIHUONE AIKAJANA TIDSLINJE TIMELINE

• Päähänpistosta uuden symboliksi
• Från hugskott till ny symbol
• From quirky idea to symbol of something new

1999

• Kvinnor i Extas -ryhmä ideoi kasvihuoneprojektia.

• Gruppen Kvinnor i Extas planerar ett växthusprojekt.

• Kvinnor i Extas group forms to plan greenhouse project.

2000

• O2 Finland perustetaan.
• Töölönlahden taidepuutarha ja Växthuset aukeavat kesäkuussa.
• Valon Voimat ostaa rakennuksen syksyllä.

• O2 Finland grundas
• Konstträdgården vid Tölöviken och Växthuset öppnar i juni.
• Växthuset säljs till Valon Voimat – Ljusets Krafter på hösten.

• O2 Finland association is founded.
• Töölönlahti Art Garden and Växthuset open in June
• Växthuset is sold to Valon Voimat in autumn.

2001

• O2 Finland ostaa rakennuksen, ryhmälle annetaan lupa toimia paikalla vuoden loppuun.
• O2 Finland, Hyötykasviyhdistys, Helsingin yliopisto ja EVTEK suunnittelevat puutarhan.
• O2 Finlandin RETHINK -näyttely avautuu elokuussa.

• O2 Finland köper Växthuset. Gruppen får tillstånd att vara på platsen till slutet av året.
• O2 Finland, Hyötykasviyhdistys - Nyttoväxtföreningen r.y., Helsingfors universitet och yrkeshögskolan EVTEK (projektet naturliga färgämnen) planerar trädgården.
• O2 Finlands utställning RETHINK invigs den 1 augusti.

• O2 Finland purchases the Växthuset, the group receives permission to be on site until the end of the year.
• O2 Finland, Hyötykasviyhdistys ry (Association of Useful Plants), the University of Helsinki and EVTEK Institute of Arts and Design plan the garden.
• O2 Finland's RETHINK exhibition opens 1 August.

2002

• O2 Finland saa kaupungilta luvan jatkaa toimintaa ja järjestää 14 kesänäyttelyä Happihuoneeksi nimetyssä rakennuksessa.

• O2 Finland får tillstånd från staden att fortsätta och arrangera 14 utställningar i "Happihuone" (Syrerummet).

• O2 Finland receives permission from the city to continue and organises 14 summer exhibitions in the "Happihuone" (Oxygen Room).

2003

• Kesällä tarjotaan ympäristötaidetta, muotoilunäyttely ja ite-taidetta.
• Papu Pirtola ystävineen rakentaa savusaunan turpeesta.
• O2 Finland ja Reilun kaupan puolesta ry ja Dodo ry järjestävät luentosarjan.
• Saunailta ja kirpputori lokakuussa.

• Utställningar om miljökonst, design och outsiderkonst under sommaren.
• Papu Pirtola med vänner bygger en rökbastu av torv.
• En bastukväll och loppmarknad hålls i oktober.

• Environmental art, design and outsider art exhibitions are organised in the summer.
• Papu Pirtola and friends build a smoke sauna of peat bricks.
• O2 Finland and NGOs Reilun Kaupan puolesta ry and Dodo ry organise a lecture series.
• A sauna evening and flea market is held in October.

2004

• Kahdeksan näyttelyä kesäkuusta syyskuuhun.

• Åtta utställningar hålls mellan juni och september.

• Eight exhibitions are held from June to September.

2005

• Helsingissä pidetään Yleisurheilun maailmanmestaruuskisat.
• Papu Pirtola järjestää kesällä monikulttuuritapahtuman nimellä Ugrilehto.
• Simo Haanpää ja Andrew Paterson luvat valoinstallaation Tähtikuvitelma taidekoulun oppilaiden kanssa marraskuussa.
• Ympäristötarkastajat vierailivat Happihuoneella ja kielsivät kahvion ja saunan käytön.
• Työkaluja ja jopa taideteoksia varastetaan.
• Rakennusvirasto antoi luvan jatkaa toimintaa Happihuoneella kesään 2007.

• Helsingfors står värd för World Athletics Championships.
• Papu Pirtola arrangerar ett sommarprogram på kulturella fenno-ugriska teman.
• Simo Haanpää och Andrew Paterson skapar ljuskonstinstallationen "Stjärnföreställning" tillsammans med konststuderande i november.
• Senare besöker miljöinspektörer Happihuone och drar in tillståndet att driva kafé och använda rökbastun.
• Tjuvar stjäl verktyg och till och med konstverk.
• Byggnadskontoret ger O2 Finland tillstånd att fortsätta driva Happihuone till sommaren 2007.

• Helsinki hosts the World Athletics Championships
• Papu Pirtola organises a Fenno-Ugrian culture theme called "Ugrilehto" for the summer.
• Simo Haanpää and Andrew Paterson create the light art installation "Tähtikuvitelma" with art school pupils in November.
• Environment inspectors visit and withdraw permission to have a café and use the smoke sauna.
• Thieves steal tools and even artworks.
• The Public Works Department (Rakennusvirasto) gives permission to O2 Finland to continue operating the Happihuone to summer 2007.

2006

• Sampsa Pirtola järjestää musiikki- ja performanssiklubin.
• 25 ikkunan lasit vaihdetaan ja vapaaehtoiset korjaavat katon.
• Töölönlahden veistospuisto avataan kesäkuussa.
• Tuli tuhoaa Makasiinit melkein kokonaan toukokuussa (ks. s. 69).
• Yhtenä iltana elokuussa rikotaan 45 ikkunaa.

• Sampsa Pirtola arrangerar en musik- och performanceklubb.
• Glaset i 25 fönster ersätts. Taket repareras av volontärer.
• Skulpturparken vid Tölöviken invigs i juni.
• Magasinsbyggnaderna skadas svårt vid en brand i maj (se s. 69).
• En natt i augusti slås 45 fönster sönder.

• Sampsa Pirtola arranges a music and performance club.
• The glass in 25 windows is replaced and the roof is repaired by volunteers.
• Töölönlahti Sculpture Park opens in June.
• The Makasiinit warehouses are badly damaged by a fire in May (see p. 69).
• 45 windows are broken in one night in August.

2007

CINDY KOHTALA, SITO

• Noin 200 vierasta käy Euroviisuillan sauna- ja rumpuillassa.
• Rikotut ikkunat pysyvät peitettyinä.
• Saunassa syttyy tulipalo heinäkuun avajaisten aikana.
• Happihuoneen historiaa esittelevä näyttely elokuussa.
• Kaupungin viranomaisia tulee paneelikeskusteluun, jossa he esittelevät tulevan Finlandiapuiston suunnitelmat.
• Viimeinen saunailta 21. lokakuuta.
• Kasvihuone puretaan loka- ja marraskuussa.
• Yhdyskuntasuunnittelun seura O2 Finlandille myöntää Yhdyskuntasuunnittelun ruusut -palkinnon O2 Finlandille joulukuussa.

• Omkring 200 besökare kommer till den alternativa Eurovisionsbastun och trumkvällen.
• De trasiga fönstren måste fortsättningsvis vara täckta av bräder.
• Bastun börjar brinna under invigningen av juliutställningen.
• Stadens representanter deltar i en paneldiskussion och presenterar planerna för den kommande Finlandiaparken.
• Den sista bastukvällen hålls den 21 oktober.
• Växthuset rivs i oktober och november.
• O2 Finland belönas med en ros för samhällsplanering av Föreningen för samhällsplanering i december.

• About 200 visitors visit the alternative Eurovision sauna and drumming evening.
• The broken windows remain boarded up.
• The sauna catches fire during July's exhibition opening.
• A Happihuone history exhibition is held in August.
• City representatives come to a panel discussion and present the design of the coming Finlandia-puisto (Finlandia Park).
• The last sauna evening is held 21 October.
• The greenhouse is taken down in October and November.
• O2 Finland is awarded an "Yhdyskuntasuunnittelun Ruusut" ("Urban Planning Rose") by YSS ry (Yhdyskuntasuunnittelun seura, The Finnish Society of Housing and Planning) in December.

Syre för Tölöviken

// Mitt i Helsingfors mest omdebatterade urbana, obebyggda område fanns en gång ett litet växthus. Det var ett tidigt tecken på den nya stadskulturen; aktivisterna gjorde vad de behagade och staden godkände det. Så småningom utvecklades toleransen mot små aktörer till en del av stadens nya brand: en kreativ, lycklig, medborgarvänlig metropol. Ändå präglas byggandet i det nya området Tölöviken av affärsvärldens menlöshet. //

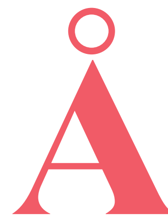

Cindy Kohtala & Andrew Paterson / Översättning Käännöstoimisto Lingonia.
Cindy Kohtala och Andrew Paterson är aktivister och forskare inom formgivning och konst. De deltog aktivt under Happihuones (Syrerummets) blomstringstid vid Töllöviken.

CINDY KOHTALA

• Växthuset / Happihuone, 2001.
• Växthuset / Syrerummet, 2001.
• *Växthuset / Oxygen Room, 2001.*

År 2000 utnämndes Helsingfors till Europas kulturhuvudstad tillsammans med Reykjavik, Bergen, Santiago de Compostela och sex andra städer. Samma år fyllde Helsingfors 450 år, och därför var år 2000 ett år då man ville fira, bygga, skapa, visa upp, polera och putsa. Centrala Tölöviken befann sig i ett övergångsstadium: ett underutvecklat område med järnvägsinfrastruktur och gräs som fungerade som Finlandiahusets förfallna bakgård. Medan dess öde ännu var oklart och den stora planen för området inte ännu hade slutförts skulle Tölöviken bli en perfekt tillfällig lekpark för stadens invånare: ett vardagsrum utomhus, ett picknickområde under sommaren och en öppen scen som omringades av statliga och kulturella monument, så som Riksdagshuset, Kiasma och Nationaloperan; ett område som inte längre endast skulle användas för genomfart, utan en Konstträdgård att stanna upp i och betrakta.

Fruktbar jord

Jubileumsåret var verkligen en hyllning till kultur, ett utbrott av aktivitet som kunde ses som en inledning till vimlet som uppstod tolv år senare då Helsingfors blev världens designhuvudstad. En grupp svenskspråkiga kvinnor började samlas kring konstnär Cris af Enehielms förslag att bygga ett växthus av gamla fönster omgivna av krukor med grönsaker. Detta kunde vara en plats där konstnärer kunde ställa ut sina verk, poeter kunde läsa upp sina dikter, dansare kunde dansa, och alla kunde beundra växterna och blommorna över en kopp kaffe.

Det som uppstod var en elegant och beundrad paviljong och pergola vid sidan av Konstträdgården som kallades *Växthuset* och som en grupp volontärer byggt av fönster från Vinterträdgården. Vad vi verkligen inte visste då var hur länge projektet skulle fortsätta och att det skulle börja symbolisera personer som väljer att producera sin egen urbana kultur istället för att passivt konsumera kultur på de vanliga, accepterade och godkända skådeplatserna.

CINDY KOHTALA

• Happihuoneen saunalla, 2007.
• Vid Happihuone-Växthusets bastu, 2007.
• *At the Oxygen Room Sauna, 2007.*

Vår berättelse här börjar under ett viktigt år för Helsingfors, och slutar under ett annat – år 2012 då Helsingfors var världens designhuvudstad. Projekten som hör ihop med dessa år, liksom alla samhörande projekt, grupper, samfund och initiativ som grenade sig från dem och genomfördes i parallell med dem, uppvisar otrolig ihärdighet på sätt som knappast avsågs av de personer som ursprungligen stödde dem.

Sju år efter att Växthuset byggdes funderar projektets producent Heidi Backman:

”En aktiv och blandad grupp kvinnor och några män arbetade ihärdigt med att skaffa sponsorer, med att bygga växthuset, planera och sköta köksträdgården, med att sköta kaféet och ordna program varje onsdag. Vi ville se vad som händer när olika slags kvinnor träffas och gör något tillsammans. Alla villiga fick vara med. Det var arkitekter, trädgårdsmästare, konstnärer, formgivare, försäljare, pedagoger, statsvetare, litteraturvetare och många till. (...) På Konstens natt visade vi non stop konstvideor på stor duk i trädgården. På skördefesten satt vi tryggt inne i det immiga glashuset när åskan mullrade.”

Självklart var det mödosamt att underhålla växthuset, inte endast i fråga om pengar men även strukturellt.

Heidi hade tagit med sig Cindy till gruppen, och detta var starten för Cindys åttaåriga förhållande med Växthuset. I maj tillverkade hon möblemanget och planteringslådorna, skötte trädgården och hjälpte att hålla kaféet och Växthuset öppet hela sommaren. Besökare strömmade till Konstträdgården, speciellt under soliga söndagar. De njöt inte endast av de japanska skulpturerna och rabatterna, utan många studerade dem noggrant. Fortfarande i slutet av augusti kunde man se kvinnor i Växthuset som gick omkring och småpratade med ett tidningsurklipp om trädgården i handen som publicerats i dagstidningen *Helsingin Sanomat* flera månader tidigare.

På hösten efter den dramatiska skördefesten trappade vi ner verksamheten och stängde Växthuset. Nätterna började bli kyliga. Kvinnogruppen (som kallades *Kvinnor i Extas*) sålde byggnaderna till organisationen Valon Voimat som ordnade en ljusfestival på vintern, och deras installation lyste upp Växthuset under vintern åren 2000–2001. Gruppmedlemmarna gick vidare och återvände till sina vanliga hobbyer och nya kulturella projekt.

56

Näyttelyitä vuosina 2001–2007.

Utställningar som arrangerades 2001–2007

Number of exhibitions 2001–2007.

Cindy var däremot också medlem i en annan grupp som skapats år 1999 omkring en idé att främja design för hållbarhet. Denna grupp var O2 Finland, en lokalavdelning för det internationella designnätverket O2 Global. Vi ville ordna en pedagogisk utställning, men var av olika åsikt om vad som skulle vara en lämplig plats för utställningen – tills någon mindes Växthuset. Vi fick tillstånd av myndigheterna att starta vår verksamhet i Växthuset, köpte byggnaderna av Valon Voimat i början av år 2001, och i augusti öppnade vi utställningen ”Rethink” med eko-design och konstföremål. Utställningens öppning var en dundrande succé, och Växthuset var så fullproppat med folk att det var nästan omöjligt att röra sig. Vi hade planterat Växthusets trädgård på nytt, med särskild fokus på nyttoväxter, och varje veckoslut den månaden fick Cindy lyssna på besökarnas berättelser: visdom som de lärt sig av sina mor- och farföräldrar om linnefibrer och hur de ska bearbetas, recept för squash och spenat, och råd om bästa sättet att slå med lie. Konstträdgården var mindre än under det föregående året, men besökarantalet var ändå stort. Då sommaren nådde sitt slut och staden började mörkna och gå mot vinter förberedde vi oss återigen för att stänga Växthuset för gott. Men än en gång fick vi tillstånd att fortsätta vår verksamhet ett år till.

Detta var början på ett förvånande – och ibland stressigt, men alltid energigivande – mönster. Skicka in en ansökan till staden om tillstånd att fortsätta verksamheten. Ansök om stipendier. Måla om växthuset och reparera taket. Plantera om trädgården. Bjud in medarbetare och hitta samarbetspartners. Övertala volontärer. Ordna utställningar, installationer och verkstäder. Spela upp musik, filmer och videor. Jobba bara på, vad som än händer. År 2002 började vi kalla växthuset för *Happihuone*, Syrerummet.

Papu Pirtola ställde ut textilkonst i växthuset år 2002, och år 2004 blev hon utställningskoordinator. År 2003 byggde hon en rökbastu av torvtegel som blev en ikon för stället. Därefter ordnades bastukvällar som kunde uppvisa ett tvärsnitt av samhället runt elden: alla från Papus konstnärssöner till folksångare, djurrättsaktivister, trädgårdsmästare, pensionerade diplomater och hemlösa män som bodde i tält i den lilla karga träddungen nära vikens strand. Eftersom Happihuone låg nära a mindre planerad, mer naturlig del av parken hittade den primitiva torvbastun med sina tillhörande ritualer sin naturliga plats här.

Plöja och så

Andrew upptäckte växthuset sommaren år 2005, då han kallades dit av rökbastun och den ekologiska andan. Då han hörde att Happihuones fönster vandaliserats under höstmånaderna ordnade han en verkstad i november för att belägga växthuset med bräder för en ljusinstallation som inspirerats av stjärnbilder som del av årets Valon Voimat-festival. Under hela vintern lyste byggnaden inifrån med blinkande ljus som de förbipasserande fotgängarna och arbetsresenärerna i tåg kunde beundra. Växthuset överlevde till följande sommar, då ett nytt program med evenemang ägde rum.

Självklart var det mödosamt att underhålla växthuset, inte endast i fråga om pengar men även strukturellt. Bastun hade byggts för att endast stå kvar en sommar, men den började ändå symbolisera fritt konstnärligt uttryck bland byggnaderna som representerade nationell ”högkultur” och den högsta ledningen. Happihuone hade blivit en oas mitt inne i staden. Som Heidi säger: ”Växthuset förenade hortiKULTUR, konstKULTUR och vardagsKULTUR. Växthuset var återanvändning och ekologiskt tänkande. En kvinnlig verklighet: man tager vad man haver. Ett växthus och en köksträdgård är någonting praktiskt, men det är också något paradisiskt med ett Växthus och en trädgård. Det är ett andningshål.”

Dirk Schultz var en arkitekturstuderande som regelbundet besökte rökbastun under dess första sommar, och år 2004 skrev han i gratistidningen Nöjesguiden:

> *VARFÖR är detta för mig den mest humana platsen i Helsingfors? Det här är ett mer komplext sätt att utnyttja staden. Det liknar mer sättet på vilket människor utnyttjar landskapet och sitt eget hem. Här finns det flera olika funktioner inbakade i varandra. I våra städer skiljer vi åt olika funktioner, olika stilar och olika typers människor; det tycker jag inte om.*
>
> *Människorna i Happihuone visar att det finns icke-kommersiella sätt att göra saker på. Brist på pengar överskuggar inte deras idéer. Tingen själva ger motivationen: ett grönsaksland, ett konstgalleri, en rökbastu. Många har dessa saker privat, en bastu, ett soffbord och en trädgård; det är inget särskilt med det. Men här handlar det om att DELA dessa saker med andra. Vem som helst som verkligen vill delta kan göra det. Detta orsakar problem; lös dem tillsammans. Resten är uttråkande.*

Då man ser på detta i efterhand undrar vi hur medvetet det var. Så klart var det medvetet; så klart var vårt syfte öppenhet, att låta vem som

ANDREW PATERSON

• Töölönlahti, 2009.
• Tölöviken, 2009.
• *Töölö Bay, 2009.*

helst ställa ut eller föreslå ett uppträdande. Men allt var ändå tillfälligt och ett resultat som helt och hållet berodde på arrangörernas olika personligheter och hur dessa råkade komma samman vid en bestämd tidpunkt. Bristen på pengar och behovet av ny hjälp gav också frihet. Vi var endast ansvariga för oss själva, Happihuone och de som var i växelverkan med oss och deltog i att ge stället dess anda.

I protokollet från mötet år 2002 ingår en beskrivning av vår diskussion. Vi diskuterar planerna för följande år. Skulpturerna kommer att flyttas, så det är möjligt att Växthuset kommer att vara den enda kvarlevan av den en gång så ståtliga Konstträdgården. Vi får antagligen stanna, eftersom planerna för området inte ännu är fastslagna. Vi brainstormar: ”Kunde Happihuone-tomten finnas till som en plats vilken engagerar stadsborna i en kultur där de själva skapar staden?” Under sin utställning upptäckte Papu till exempel att besökarna själva inspirerades att läsa upp dikter, delta i performancekonsten o.s.v. bara för att nöja och glädja andra. Hennes verk växte sig större än hennes egna konstnärliga uttryck; det var en inbjudan att delta. Rökbastun kompletterade inbjudan; en ring av eld och jord som samtidigt var en installation, folkkonst, handarbete, en ritual och en samling, allt i ett.

Hur förstås sådana hybridutrymmen? Till och med det nykläckta Växthuset år 2000 väckte känslor av mystik då besökare undrade om det

STEFFI HOLLAND-LETZ

var ett kafé, en utställningslokal, ett stort konstverk eller en utställning av växter. Ironiskt nog för en struktur som byggts av fönster gjorde kombinationen av plats och struktur, människor och ställe, aktiviteter och atmosfär att allt blev lite ogenomskinligt, lite svårtolkat – särskilt för de besökare som var vana vid teatrar, muséer och botaniska trädgårdar. Till slut var det just denna kombination, jordandan, som skapade magi och gjorde platsen oförglömlig.

Skörd

Det var en ganska stor grupp som samlades år 2001 för att skapa utställningen Rethink, en blandning av produktdesigners och grafiska designers, men även hantverkare och konstnärer. Den som tror att konst och design kommer från samma djupa källa kan bli förvånad över hur intensiva våra diskussioner var om vad vi tyckte att utställningen var till för. Vi kunde inte komma överens om texten som skulle välkomna besökare till utställningen. Konstnärerna ville att den designfokuserade texten endast skulle beskriva O2 Finland, inte utställningen. Samtidigt ville designerna understryka vikten av eko-design, som då ännu var ett okänt koncept i Finland, utan att överskugga vikten av budskap som förmedlas bäst genom konst och hantverk. En del av diskussionerna citerade Paul Hawken som skrev om behovet av biodiversitet både i naturliga ekosystem och i ekonomiska system: förstörelsen som orsakas av invaderande arter som sprider sig snabbt genom ett rubbat ekosystem, stjäl solljuset och tar över syreproduktionen. Något som vi var överens om var hur brådskande vårt budskap var, och därför verkade en dikt av Bertolt Brecht passa in bäst på situationen:

De sågade av grenen de satt på
och skrek till varandra om erfarenheter
hur de kunde såga snabbare.
Med dunder och brak
åkte de i djupet
och de som tittade från andra grenar
skakade bara på sina huvuden
och sågade vidare.

Trots allt fick vi fram några koherenta budskap. I slutet av år 2007 fick O2 Finland ett erkännande för sitt arbete från Föreningen för samhällsplanering:

> *Varför i all världen Tölövikens tidigare identiteter har försvunnit och lämnat bakom sig ett intetsägande, trist område utan sinne för plats eller syfte?*

Under sju år utförde Happihuones och O2 Finlands volontärer ett värdefullt frivilligarbete som stödde en autonom, väl förankrad urban kultur och ökade allmänhetens medvetenhet om miljöfrågor.

I detta erkännande vill Föreningen för samhällsplanering framhäva vikten av integrerad, hållbar urban design. Tillfälliga strukturer och fenomen formar stadsbilden på kreativa och fördomsfria sätt. Happihuone visade hur en skör struktur och funktion kan ha en bestående och permanent effekt och liva upp det urbana vardagslivet. Happihuones design av återvunnet material var central med tanke på dess plan och lyckades skapa ett humant och tankfullt utrymme. Att på ett vackert sätt utnyttja återvunnet material på en central plats var en modig referens utanför huvudströmningarna, men den kunde även ses i byggnadsmetoderna.

Trots de hoppfulla och charmerande stjärnbilderna försämrades läget efter år 2005: Tölövikens trädgårdar började tömmas och Happihuone blev alltmer isolerat. Tjuvar bröt sig regelbundet in i vårt förvaringsskjul och stal verktyg och kaffekokare. Vi skrubbade bort graffiti och bytte ut trasiga fönsterrutor tills våra pengar tog slut. Till slut tog det bara slut. År 2005 fick vi tillstånd av staden att fortsätta endast fram till år 2007 utan möjlighet att förlänga. Under den gråa hösthimlen rev vi tillsammans Happihuonebyggnaden planka för planka och spik för spik. Vi meddelade vårt nätverk att man fick komma och hämta material genom en broschyr med rubriken ”Rivningsdag”/”Skördefest” som en lekfull hänvisning till en rivning och ett slut, men även till en skörd av gemensamma gods. Under flera

ANDREW PATERSON

• Happihuone, 2007.
• Happihuone (Syrerummet), 2007.
• *The Oxygen Room, 2007.*

dagar och veckor kom folk för att hjälpa oss återvinna det vi hade, och de tog med sig användbara föremål från skjulet, plasten från taket, virke och de fanermålningar som hade täckt de tomma fönsterrutorna.

Avslutningsevenemanget meddelade *Happi loppuu!* (Syret tar slut!) En del av oss var lättade – vi behövde inte längre plocka upp smutsiga nålar och glasskärvor. Andra ville fortsätta striden, och vi vädjade till och med om hjälp från andra urbana miljöaktivister. Men det är kanske fortfarande svårt att klä i ord exakt vad vi ville bevara: Växthuset? Den lilla tomten runt det? Bastun? Den orörda, vilda strandlinjen? Utställningsutrymmet där vem som helst kunde ställa ut sin konst, inomhus eller ute? Det var säkert allt detta, eller deras anda, men hur kunde vi förklara för beslutsfattarna vad vi ville ha, eller varför det var viktigt?

Plocka

Liksom Kvinnor i Extas innan oss skingrades vi och återvände till våra arbeten och hobbyer och inledde nya projekt. År 2012 vaknade Happihuones anda upp längre norrut längs spåren i Böle där den ideella miljöorganisationen Dodo lade fram planer på en växthuspaviljong med kafé som kallades *Kääntöpöytä* (Svängbordet) och beviljades finansiering från World Design Capital Foundation. Liksom Happihuone ligger även Kääntöpöytä vid järnvägsspåren, det har växter, grönsaker och örter både inne och utomhus. Det bygger också broar mellan konst, design och urbant jordbruk, med ideal om att leva mer miljömedvetet. Dess utseende, dess dofter, dess atmosfär är så lika växthuset i Tölöviken att vi ler nostalgiskt. I september år 2012 ordnade Dodo-medlemmar tillsammans med Andrew och Cindy ett minnesevenemang för Happihuone, fem år efter att vi, nästan i tårar, rivit dess skelett.

Heidi igen: ”Det ligger en speciell symbolik i tågen som åker förbi Växthuset. Vi är alla på väg mot något nytt. Vi växer och livet går vidare. Det är vemodigt och det är hoppfullt.”

Förut då man anlände till Helsingfors med tåg åkte man igenom en ”kanjon” som skapades av Fågelsångens klippväggar med sina något förfallna men eleganta trävillor. Sedan öppnade sig kanjonen upp till en vy över själva viken, Alvar Aaltos Finlandiahus, gräsbeklädda sluttningar, vallmorabatter, skulpturer och ett litet växthus innan man nådde själva järnvägsstationen. Idag fortsätter kanjonen som en vägg av anonyma byggnader i glas och granit på ena sidan, som alla står rena och prydliga i en rad som duktiga företagssoldater. I en kommentar på Facebook beskrev någon dem som ”små periferistäders flygplatsterminaler”.

Sedan undrar vi då vi stiger av tåget varför i all världen Tölövikens tidigare identiteter har försvunnit och lämnat bakom sig ett intetsägande, trist område utan sinne för plats eller syfte; hur det efter flera år som nästan ödemark blev stadens lekpark som bjöd på cirkus och flera Konstens nätter, Konstträdgården år 2000, en plats där kultur på gräsrotsnivå kunde leva sida vid sida med högkulturens ikoniska och etablerade hem... Det är som om en eld slukat och bränt upp det tidigare så rika, varierade landskapet och lämnat efter sig enformigt arkitektoniskt ogräs.

Detta är ännu mer förvånande med tanke på hur Helsingfors tävlar om platsen som en lockande internationell huvudstad, värd att besöka och investera i, där design inbakats i vardagslivet och kreativitet (tydligen) gömmer sig bakom varje hörn. Happihuones anda kanske har skuffats längre bort, men vi hoppas dess frön spritts vitt och brett – frön av mod och inbjudan, där stadens byggnader och kulturella produktioner inte längre endast tillhör formgivare, arkitekter och konstnärer. ✖

CINDY KOHTALA

Oxygen for Töölönlahti

// Once upon a time, a little greenhouse nestled in Helsinki's most notorious urban wasteland. It signalled a new urban culture: activists doing their thing and the city letting them do it. Eventually a somewhat erratic tolerance for the informal became part of the city's brand: a creative, happy, citizen-led metropolis. Meanwhile bland business building dominates the new Töölö Bay. //

Cindy Kohtala & Andrew Paterson
Cindy Kohtala and Andrew Paterson are activist-researchers from the fields of design and art and were part of the greenhouse project when the Oxygen Room was in its full glory.

CINDY KOHTALA

• Växthuset paviljonki, Töölönlahden Taidepuutarha, 2000. Arkkitehti Johanna Nordman.
• Växthus paviljongen, Konstträdgården, Tölöviken, 2000. Arkitekt Johanna Nordman.
• *Vaxthuset (Greenhouse) pavilion, Töölö Bay Art Garden, 2000. Architect Johanna Nordman.*

In the year 2000, Helsinki was named European Cultural Capital, along with Reykjavík, Bergen, Santiago de Compostela and six other cities. Helsinki was also 450 years old, and 2000 was thus a reason to celebrate and a time to build, create, display, sparkle and preen. The central area of Töölönlahti was in a state of transition, an under-developed space of rail infrastructure and grasslands serving as the Finlandia Hall's derelict backyard. While its fate was as yet uncertain and its masterplan still underway, Töölönlahti was set out be a perfect temporary playground for city residents: an outdoor living room, a summer picnic ground and an open stage surrounded by the civic and cultural monuments of the Parliament, Kiasma and the Opera House; a stage no longer for mere passage, but an Art Garden to linger in and gaze upon.

PAPU PIRTOLA

• Turvesauna Happihuoneella, 2007.
• Torvbastun vid Happihuone, 2007.
• *Peat Sauna at the Oxygen Room, 2007.*

Fertile ground

The celebration year was certainly a tribute to culture, a burst of activity that could be seen as a preface to the World Design Capital hubbub twelve years later. A group of Swedish-speaking women began to congregate around artist Cris af Enehielm's proposal to build a greenhouse out of old windows surrounded by vegetable plots. This could be a place where artists could have exhibitions, poets read poems, dancers dance, and everyone could admire the plants and flowers over coffee.

What transpired was an elegant and much-admired pavilion and pergola at the edge of the Art Garden known as the Växthuset, built of windows from the Winter Garden (Talvipuutarha) by a team of volunteers. What we certainly didn't know then is how long the project would continue, and how it would become a symbol of people choosing to produce their own urban culture instead of passively consuming it in the usual, accepted and sanctioned venues.

Our story here will begin in one significant year for Helsinki and end in another, 2012, when Helsinki was World Design Capital. The projects connected to these years – and all the related projects, groups, communities and initiatives that forked from and paralleled them – show remarkable resiliency, but in ways surely not intended by the actors that originally backed them.

Seven years after the Växthuset was first built, project producer Heidi Backman reflected:

> *An active and mixed group of women and a few men worked devotedly to find sponsors, build the greenhouse, design and manage the kitchen garden, run the café and organise events every Wednesday. We wanted to see what would happen when all kinds of women meet and do something together. Anyone who wanted to could join: architects, gardeners, artists, designers, sales people, educators, political scientists, literature specialists and many more. On Night of the Arts we presented non-stop art videos on a big screen in the garden. At the harvest party we sat inside the fogged glasshouse, as a gramophone played and thunder crashed outside.*

Heidi had introduced Cindy to the group, and this launched Cindy's eight-year relationship with the greenhouse. In May she made the furniture and plant boxes, tended the garden, and helped keep the café and greenhouse open all summer. Visitors flooded the Art Garden, especially on sunny Sundays. People not only enjoyed the Japanese sculptures and plant beds; many studied them diligently. Even in late August, women passed through the Växthuset, chatting and clutching the guide to the garden that the *Helsingin Sanomat* newspaper had published months previously.

In the autumn, after the dramatic harvest party, we wound things down and closed the greenhouse up. The nights became chilly. The women's group (known as Kvinnor i Extas, or Women in Ecstasy) sold the buildings to the Valon Voimat winter light festival organisation, whose installation lit up the greenhouse during the winter of 2000–2001. The group members moved on, back to normal hobbies and new cultural projects.

Cindy, however, was also involved in another group that began forming in 1999 around ideas to promote Design-for-Sustainability. This was O2 Finland, a local chapter of the international design network O2 Global. We wanted to organise an educational exhibition but disagreed on a suitable venue – until one of us remembered the Växthuset. We received permission from the authorities to operate at the greenhouse, bought the buildings from Valon Voimat in early 2001, and in August opened the 'Rethink' exhibition of eco-design and art objects. The exhibition opening was a resounding success, the greenhouse so packed with visitors it was nearly impossible to move. We had replanted the Växthuset garden focusing especially on useful plants, and every weekend that month Cindy was regaled with visitors' stories: wisdom passed down from grandparents on flax processing and linen fibres, courgette and spinach recipes, and advice on how best to wield a scythe. The Art Garden was down-scaled from the year before but still attracted good numbers. Again, at the end of the summer, as the city darkened and began to shift into its winter mode, we prepared to shut the greenhouse for good. Again – we received permission to operate for another year.

ANDREW PATERSON

• Happihuone, 2007.
• Happihuone (Syrerummet), 2007.
• *Happihuone (Oxygen Room), 2007.*

Happihuone had become an oasis in the middle of the city.

This set a surprising – and sometimes stressful but always energising – pattern. Apply to the city for permission to remain. Apply for grants. Repaint the greenhouse and repair the roof. Replant the garden. Invite contributors and find partners. Prod and nudge volunteers. Organise exhibitions, installations and workshops. Play music. Show movies and videos. Just keep going, no matter what happens. In 2002 we began calling the greenhouse Happihuone, Oxygen Room.

Papu Pirtola had exhibited textile art in the greenhouse in 2002 and became the exhibition coordinator from 2004. In 2003 she built a smoke sauna out of peat bricks that would become the icon of the place. Sauna nights thereafter saw a cross-section of society sitting round the fire: from Papu's artist sons, to folk singers, animal rights activists, gardeners, retired diplomats, to the homeless guys who lived in tents in the small patch of scraggly trees near the shore of the bay. As the Happihuone was nestled near a less landscaped, quasi-natural part of the park, the primitive peat sauna and its accompanying rituals naturally found their home there.

Ploughing and sowing

Andrew discovered the greenhouse in the summer of 2005, attracted by the smoke sauna and the ecological spirit. Hearing about the vandalism which had affected the Happihuone's windows in the autumn months, he organised a participatory workshop in November to board up the windows into a star-constellation inspired light installation, as part of that year's Valon Voimat Festival. All winter the structure was a-glow from the inside, a twinkling of lights for passers-by and train commuters to wonder at. As a glass-house, it survived until the next spring, and again a new summer programme of events took place.

Maintaining the greenhouse was bound to be a struggle, not only in terms of money but structurally. It had been designed to stand only one summer and yet the sauna ascended as a symbol of free, grassroots artistic expression amidst the edifices of national 'high' culture and high government. Happihuone had become an oasis in the middle of the city. In Heidi's words, "The Växthuset combined horticulture, art culture and everyday culture. The Växthuset was about recycling and ecological thinking. A female reality: you use what you have. A greenhouse and a kitchen garden is something practical, but there is also something paradise-like in the Växthuset and the garden. It's a breathing space."

Dirk Schultz was an architecture student who visited the smoke sauna regularly its first summer; in 2004, in the free newspaper Nöjesguiden, he wrote:

> *WHY, for me, is this the most humane place in Helsinki? This is a more complex way to use the city. It is closer to the way in which people use the landscape and their own home. In this place there are more functions implicated within each other. In our cities we separate different functions, different styles and different kinds of people; I do not like this.*
>
> *People in the Oxygen Room show that there are non-commercial ways of doing things. A lack of money does not overshadow their ideas. Things themselves are their motivations: a vegetable garden, a gallery, a smoke sauna. Many people have these things privately, a sauna, a coffee table and a garden; this is nothing special. In this place, it means SHARING these things with other people. Anyone who truly wants to take part can do so. This causes problems; reason them out together. The rest is boring.*

In retrospect we wonder how conscious this was. Of course it was conscious; of course we had intentions of openness, allowing anyone to exhibit or suggest a performance. But it was still ad hoc and completely dependent on the personalities and how they came together at any particular time. The lack of money and need for new help also lent freedom. We were accountable only for ourselves, the Happihuone and those who interacted with us and contributed to the spirit of the place.

In our meeting minutes of 2002, there is a description of our discussion. We are talking about the plans for 2003. The sculptures will be removed so it's possible the greenhouse will be the only remnant of the former resplendent Art Garden. We can probably stay, as the plans for the area are not yet set. We brainstorm: "Could the Happihuone plot be a place that activates city residents in a 'culture of making a city themselves'?" Papu noticed in her exhibition, for example, that visitors were inspired themselves to recite poetry, participate in performance art, etc., simply for others' pleasure and enjoyment. Her work became more than her own artistic expression; it was an invitation to participate and contribute. The smoke sauna completed the invitation, a circle of fire and earth that was installation, folk art, craft, ritual and assembly, all at once.

How are such hybrid spaces understood? Even the fresh-faced Växthuset of 2000 elicited some mystery, with visitors wondering if the greenhouse was a café, an exhibition venue, a large artwork or a plant display. Ironically for a window-based building, the combination of site and structure, people and place, activities and atmosphere, all rendered it a little opaque – especially to those accustomed to theatres, museums and botanic gardens. In the end, it was precisely this combination, the *maahenki*, the 'spirit of the land', that moulded magic and made it memorable.

Harvest

We were a rather large group that convened in 2001 to put on the Rethink exhibition, a combination of mainly product and graphic designers, but also artisans and artists. Anyone who thinks art and design come from the same deep pool may be surprised at the intensity of our discussions on what we thought the exhibition was for. We could not agree on the text that should welcome the visitor to the exhibition; artists wanted the design-centred text to describe only O2 Finland, not the exhibition. The designers wanted to emphasise the importance of eco-design, little known in Finland at the time, without overshadowing the importance of messages best delivered through art and craft. Some of the discussion quoted Paul Hawken, who wrote about the need for biodiversity in both natural ecosystems and economic systems: the destruction wrought by invasive species that spread quickly through a disturbed ecosystem – stealing the sunlight and monopolising the oxygen production. What we did agree on was the urgency of our message; a poem by Bertolt Brecht therefore seemed the most apt:

> *Sitting on the branch while sawing it off*
> *they told each other of their experiences,*
> *trying to remember*
> *how to saw even faster.*
> *Crashing down with a great bang*
> *they fell down into the deepness.*
> *Those still sitting on the other branches and watching*
> *shook their heads*
> *and went on sawing.*

Some consistent message got through nevertheless. At the end of 2007, the Finnish Society of Housing and Planning (Yhdyskuntasuunnittelun seura) recognised O2 Finland for their work:

> *For seven years, the Happihuone and O2 Finland activists did valuable voluntary work in support of autonomous, grounded urban culture and raising environmental awareness.*
> *The Finnish Society of Housing and Planning, in this acknowledgement, wishes to emphasise the significance of integrative, sustainable urban design. Temporary structures and phenomena shape the cityscape in a creative and open-minded way. The Happihuone demonstrated how a delicate structure and function can have a lasting and permanent effect, enlivening urban everyday life. The Happihuone's design using recycled materials was central to its plan and succeeded in establishing a humane and thoughtful space. A beautiful use of recycled materials in a central location in the city was a bold reference deviating from the mainstream but reflected in the construction method.*

Despite the charm and hopefulness of the star-constellations, things began to shift to the worse after 2005: the Töölönlahti gardens began to empty and Happihuone became increasingly isolated. Thieves regularly broke into our storage shed, stealing tools and coffee machines. We scrubbed away graffiti tags and replaced broken

MAKASIINIT / MAGASINEN / WAREHOUSES

Cindy Kohtala

suomi

Vuonna 1899, avattiin Bruno Granholmin suunnittelemat rautatiemakasiinit, isommat kuin ikinä aiemmin oli nähty Suomessa, ja uuden ajan ja suuren koon mukaisesti punatiilestä.

Makasiineja laajennettiin 1908, 1917, 1930, 1940-luvun lopulla. Työolosuhteet eivät makasiineilla olleet järin hyvät, kun ne vuonna 1988 suljettiin tavaraliikenteen muutettua uusiin tiloihin Pasilaan.

Niitä ei myöskään katsottu suojelun arvoiseksi, vaikka niillä on aina ollut puolestapuhujia rakennustaiteen asiantuntijoiden keskuudessa.

Helsingin Sanomien kaupunkitoimittaja Kimmo Oksanen kirjoitti Makasiineista kirjan, joka julkaistiin kesällä 2006. "Makasiinien tiilet olivat vielä kuumia" työn alkaessa. Nimittäin Makasiineista oli tullut Helsingille vaikea poliittinen kiista. Kansanliike oli syntynyt vastustamaan uutta asemakaavaa, jossa makasiinien tilalla olisi uusi konserttisali. Vuonna 2000 kaupunginvaltuusto kuitenkin äänesti Töölönlahden asemakaavan hyväksymisen ja makasiinit saisivat väistyä. Kansalaiset eivät menettäneet toivoaan, ja erilaista kaupallista ja kulttuuritoimintaa jatkettiin niissä, samoin työ niiden säilyttämiseksi jatkui. Kuitenkin toukokuun 5. 2006, vain viikkoa ennen kuin purkutöiden oli määrä alkaa, makasiinit paloivat yhdessä Helsingin keskustan kaikkien aikojen suurimmista tulipaloista. Palon aloittamisesta ei koskaan syytetty ketään paitsi mediassa.

Vuonna 2015 makasiineista on jäljellä omituinen ällänmuotoinen seinä, jonka kohtalosta toisinaan jotain mumistaan.

på svenska

År 1899 öppnade järnvägsmagasinen, ritade av Bruno Granholm. De var större än någonsin dittills i Finland och på grund av sin massiva storlek byggda i rödtegel, i linje med den nya tidens ideal.

Magasinen utvidgades åren 1908, 1917, 1930 och i slutet av 1940-talet. Arbetsförhållandena i magasinen var inte särskilt bra när de stängdes år 1988, efter att godstrafiken hade flyttat in i nya lokaler i Böle.

Magasinen ansågs inte heller värda att skyddas, även om de alltid har haft sina förespråkare bland experter på byggnadskonst.

Helsingin Sanomats stadsredaktör Kimmo Oksanen skrev en bok om Magasinen, utgiven sommaren 2006. "Magasinens tegel var ännu heta" i början av arbetet. Magasinen hade nämligen blivit en svår politisk tvist för Helsingfors. En folkrörelse hade fötts och den motsatte sig den nya detaljplanen som skulle ersätta magasinen med en konsertsal. År 2000 röstade dock stadsfullmäktige om godkännande av Tölovikens detaljplan och magasinen fick stryka på foten. Medborgarna förlorade inte hoppet och olika kommersiella och kulturella verksamheter fick fortsätta i magasinen, samtidigt som arbetet för att bevara dem fortsatte. Den 5.5.2006 hände något – bara en vecka innan det var meningen att magasinen skulle börja rivas. Magasinen brann i en av Helsingfors centrums genom tiderna största eldsvådor. Ingen blev någonsin åtalad för att ha tänt på, trots spekulationer i medierna.

År 2015 är det enda som finns kvar av magasinen en märklig, L-formad vägg, vars öde det emellanåt muttras om.

in english

The year 1899 saw the opening of the new railway goods warehouses designed by Bruno Granholm, bigger than any seen previously in Finland. As required by their size and the modern times, they were built of red brick.

They were expanded in 1908, 1917, 1930 and at the end of the 1940s. By the time they were closed in 1988 and goods handling moved to Pasila, working conditions in the buildings had become challenging.

The warehouses were also not deemed worth protecting, though they had always had their champions in architectural history circles.

A book about the warehouses by Kimmo Oksanen, a journalist at *Helsingin Sanomat*, the country's leading newspaper, came out in 2006. When he began the project, "the warehouses' bricks were still hot", for the buildings had created a difficult political conflict. A social movement had emerged to protest against a new masterplan that would see the warehouses replaced by another concert hall. In 2000 the council nevertheless voted to let the warehouses go. The citizenry didn't lose hope, though, and work to save them continued. Then, on 5.5.2006 – only a week before they were due to be demolished – they burned down in one of the biggest fires ever in the city's history. Nobody was ever officially charged, even if media speculation abounded.

In 2015 a peculiar L-shaped remnant of the buildings remains, its possible fate a topic of occasional mumblings.

How on earth have Töölönlahti's former identities vanished leaving behind such a nondescript, unremarkable site with no sense of place or purpose?

windows until we ran out of money. In the end, it just ended. In 2005 the city gave us permission only until the end of 2007, with no possibility to extend. Under grey autumn skies we took down the Happihuone building in a community effort, plank by plank and nail by nail. We broadcast to our networks that the materials were available, via a leaflet titled *Purkupäivät*/'Harvest Festival' playfully referring to a demolition and ending but also a harvest of common goods. Over days and weeks people came to help recycle what we had, taking away useful items from the shed, the plastic sheeting from the roof, lumber and the plywood paintings that had covered the empty window frames.

The last closing event announced *Happi loppuu!* ('The oxygen is ending!'). Some of us were relieved – no more picking up dirty syringes and broken glass. Some of us wanted to continue the fight, and we even appealed to other urban environmental activists for help. But perhaps even now it is difficult to articulate what it was we wanted to preserve: the greenhouse? The little plot around it? The sauna? The untouched, wild shoreline? The exhibition space where anyone could exhibit, indoors or out? It was surely all of these – or the spirit of all of them – but how could we explain to the decision-makers what we wanted, or why it was important?

Gleaning

Like Kvinnor i Extas before us, we dispersed, back to our jobs and hobbies and taking on new projects. In 2012, the spirit of the Happihuone arose further north along the tracks in Pasila, as the guerrilla gardeners from the environmental non-profit association Dodo proposed a greenhouse pavilion and café called *Kääntöpöytä* (Turntable) and secured funding from the World Design Capital Foundation. Like the Happihuone, it is located by the railway tracks; it too has plants, vegetables and herbs, inside and out. It too bridges art, design and urban agriculture with ideals of living with greater ecological consciousness. Its aesthetic, its aroma, its air is so reminiscent of the Töölönlahti greenhouse we smile nostalgically. In September 2012 Dodo members, Andrew and Cindy organised a Happihuone memorial event at Kääntöpöytä, five years after we had – almost in tears – dismantled its skeleton.

Heidi again: "There is a special symbolism in the trains that pass by the greenhouse. We are all on our way to something new. We grow, and life goes on. It is melancholic, and it is hopeful."

Previously, arriving in Helsinki by train involved passing through a 'canyon' formed by the Linnunlaulu cliffsides with their somewhat rundown but elegant wooden villas. The canyon then opened up to an open vista of the bay itself, Alvar Aalto's Finlandia Hall, grassy slopes, poppy beds, sculptures and a little greenhouse, before reaching the railway station proper. Today the canyon continues as a one-sided wall of glass-and-granite anonymous buildings, all scrubbed up and lined up like good corporate soldiers. One Facebook comment we spotted described them as "small-town peripheral airport terminals".

We then wonder, as we get off the train, how on earth Töölönlahti's former identities have vanished, leaving behind such a nondescript, unremarkable site with no sense of place or purpose: how it went from years of near-wasteland status to being the city's playground that staged circuses and numerous Arts Nights, the Art Garden of 2000, a site where grassroots culture could co-exist with the established iconic homes of high culture.... It is as if a fire had engulfed and scorched the formerly rich, diverse landscape and left behind monotonous architectural weeds.

This is even more surprising given how Helsinki is jostling for position as a desirable international capital to visit and in which to invest: where design is embedded in everyday life and (apparently) creativity lurks around every corner. The spirit of the Happihuone may have been pushed further afield, but we hope it has spread seeds widely – seeds of courage and invitation, where city building and cultural production is no longer only for designers, architects and artists. ✖

JAAKKO LUKUMAA

JAAKKO LUKUMAA

TÖÖLÖNLAHTI / TÖLÖVIKEN / TÖÖLÖ BAY **2014**